

Mediakasvatus päiväkodissa ja esiopetuksessa

Mediakasvatuksen tilan ja Mediamuffinssi-oppimateriaalien käyttöönoton arviointi syksyllä 2007

FT Annikka Suoninen, Nykykulttuurin tutkimuskeskus

Tutkimuksen tiivistelmä

Tutkimuksen tausta ja toteutus

Osana Mediamuffinssi-hankkeen arviointia tehtiin syksyllä 2007 päiväkodeille ja esiopetusyksiköille suunnattu kyselytutkimus, jossa kartoitettiin mediakasvatuksen tilaa sekä Mediamuffinssi-hankkeessa tuotettujen opetusmateriaalien käyttöä päiväkodeissa ja esiopetuksessa. Tutkimus toteutettiin Jyväskylän yliopiston Nykykulttuurin tutkimuskeskuksessa ja hankkeen tutkijana toimi FT Annikka Suoninen.

Tutkimus suunnattiin 800 alueellisesti painotetulla satunnaisotannalla valittuun suomenkieliseen päiväkotiin ja esiopetusyksikköön ympäri maata. Vastauksia kyselyyn saatiin kaikkiaan 327 kappaletta, jolloin tutkimuksen valtakunnallinen vastausprosentti oli 41 prosenttia, mitä voidaan pitää varsin hyvänä postikyselylle.

Asenteet mediakasvatusta kohtaan

Kyselyn vastaajat pitivät kotia selvästi tärkeimpänä paikkana pienten lasten mediakasvatuksen kannalta: kodin mediakasvatusta piti erittäin tärkeänä 68 prosenttia vastaajista ja melko tai erittäin tärkeänä 95 prosenttia vastaajista.

Vastaajat olivat myös melko yksimielisiä esiopetuksen mediakasvatuksen tärkeydestä, sillä 90 prosenttia kyselyyn vastaajista katsoi mediakasvatuksen antamisen esiopetuksessa olevan melko tai erittäin tärkeää. Esiopetusryhmien osalta kyselyyn vastanneista 97 prosenttia piti esikoulun mediakasvatusta melko tai erittäin tärkeänä.

Sen sijaan suhtautuminen päivähoidon mediakasvatukseen jakoi hieman enemmän mielipiteitä. Melko tai erittäin tärkeänä päivähoidossa annettavaa mediakasvatusta piti 65 prosenttia kaikista vastaajista. Yliopistotason tutkinnon suorittaneet vastaajat pitivät päivähoidossa annettavaa mediakasvatusta tärkeämpänä kuin ammattikorkeakoulu- tai keskiasteen tutkinnon suorittaneet vastaajat ja yli 40-vuotiaat vastaajat tärkeämpänä kuin alle 40-vuotiaat vastaajat.

Kyselylomakkeessa esitetyistä väittämistä vastaajat pitivät selkeästi tärkeimpänä syytä päivähoidossa tai esikoulussa annettavan mediakasvatuksen tarpeellisuudelle sitä, että lasten kanssa pitää keskustella heitä mietityttävistä mediasta peräisin olevista asioista. Tämän väittämän kanssa oli täysin samaa mieltä 82 prosenttia kyselyn vastaajista ja täysin tai jokseenkin samaa mieltä 98 prosenttia.

Vastaajista yli 90 prosenttia katsoi myös, että päivähoidon ja esikoulun mediakasvatus on tärkeää erilaisista syistä, jotka tähtäävät lasten suojelemiseen median haitallisilta vaikutuksilta. Median merkitystä osana lasten kulttuurista ympäristöä sekä mediakasvatusta keinona edistää lasten luovuutta piti tärkeänä syynä mediakasvatuksen antamiselle päivähoidossa ja esiopetuksessa noin 80 prosenttia vastaajista.

Mediamuffinssi-hankkeen ja sen materiaalien tuntemus

Tämä kysely tehtiin vaiheessa, jossa Mediamuffinssi-hankkeen keskeiset materiaalit olivat olleet kasvattajien saatavilla noin vuoden ajan. Tieto hankkeesta ja sen materiaaleista ei ollut selvästikään vielä saavuttanut kaikkia kyselyn vastaajia. Hankkeesta oli ennen kyselyä kuullut kaksi kolmasosaa vastaajista ja siihen oli jollain tasolla tutustunut puolet vastaajista. Mielenkiintoinen tulos oli se, että vain 39 prosenttia kyselyn vastaajista muisti yksikkönsä saaneen Mediamuffinssi-materiaalit syksyllä 2006, vaikka tässä kyselyssä käytettiin täsmälleen samaa osoitteistoa kuin materiaalipaketin postituksessa vuotta aiemmin.

Vastaajista kolmasosa oli tutustunut Mediamuffinssi-materiaaleihin ja niitä oli käytetty päiväkodin tai esiopetuksen mediakasvatuksessa viidenneksessä vastaajien ryhmiä tai yksiköitä. Ne henkilöt, jotka vastasivat kyselyyn esiopetusryhmien osalta, kertoivat Mediamuffinssi-materiaalien käytöstä selvästi muita vastaajia useammin: erityisesti esiopetusryhmien osalta kyselyyn vastanneista kolmannes kertoi näiden materiaalien käytöstä.

Ne kyselyn vastaajat, jotka olivat tutustuneet Mediamuffinssi-hankkeen materiaaleihin ja käyttäneet niitä ryhmissään tai yksiköissään, olivat erittäin tyytyväisiä näihin materiaaleihin ja niiden sisältöön. Noin 90 prosenttia materiaaleihin tutustuneista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että materiaalien kasvattajille tarkoitetut taustoittavat tekstiosuudet antoivat virikkeitä ja neuvoja käytännön mediakasvatustyöhön, olivat kiinnostavia ja informatiivisia ja esittelivät lasten mediakulttuuria erittäin monipuolisesti.

Mediamuffinssin tehtävääineistoja käyttäneistä vastaajista 90 prosenttia piti tehtäviä melko tai erittäin hyvin ohjeistettuina ja melko tai erittäin helppoina toteuttaa. Lasten kannalta melko tai erittäin kiinnostavina tehtäviä piti yli 80 prosenttia ja melko tai erittäin hyvinä opetuksellisesti noin kolme neljäsosaa tehtäviin tutustuneista (neljännes ei osannut arvioida tehtävien opetuksellista tehokkuutta). Käytännössä kaikki vastaajat, jotka olivat käyttäneet Mediamuffinssin-tehtävämateriaaleja aikoivat käyttää niitä jatkossakin.

Mediamuffinssi-materiaaleja käyttäneistä vastaajista 80 prosenttia katsoi, että niiden käyttö oli lisännyt heidän yksikössään tai ryhmässään annettua mediakasvatusta ainakin hieman ja 28 prosentin mielestä mediakasvatuksen määrässä oli tapahtunut selvä lisäys.

Mediakasvatus päiväkodissa ja esiopetuksessa

Vain 22 prosenttia kaikista kyselyn vastaajista kertoi, että päivähoidossa tai esiopetuksessa annettavan mediakasvatuksen määrästä tai sisällöistä olisi sovittu tai edes keskusteltu kunnan tai päivähoitoalueen tasolla. Oman ryhmän ja yksikön tasolla jonkinlaiset sovitut toimintamallit oli vastaajista reilun viidenneksen mukaan ja lisäksi neljäsosa vastaajista kertoi, että asiasta oli käyty keskusteluja henkilökunnan keskuudessa. Yhteisistä toimintatavoista oli sovittu tai asiasta käyty keskusteluja kaikilla organisaatiotasoilla selvästi useammin niiden vastaajien mukaan, joiden ryhmässä tai yksikössä oli käytetty Mediamuffinssi-materiaaleja.

Mediakasvatusta annettiin päiväkodeissa ja esiopetuksessa yleisemmin muiden toimintojen yhteydessä kuin erillisenä toimintona: osana arjen tilanteita mediakasvatusta annettiin vähintään joskus vastaajista lähes 70 prosentin mukaan. Osana tavanomaisia opetustuokioita ja erityisesti mediakasvatukseen keskittyvissä keskustelutuokioissa mediakasvatusta annettiin vähintään joskus vastaajista noin 60 prosentin mukaan.

Yleisimpiä päiväkodeissa ja esiopetuksessa käytettyjä mediakasvatuksen työmuotoja olivat yhteiset katselu- ja kuuntelutuokiot ja mediasisällöistä keskustelu yleisellä tasolla. Näitä pidettiin myös työtavoista helpoimpina toteuttaa sekä koettiin opetuksellisesti parhaimmiksi. Kutakin työtapaa käyttäneet pitivät sitä helpommin toteutettavana ja opetuksellisesti parempana kuin ne vastaajat, jotka eivät olleet työtapaa käyttäneet.

Niissä ryhmissä tai yksiköissä, joissa oli käytetty Mediamuffinssi-materiaaleja, kaikkia mediakasvatuksen työtapoja käytettiin useammin kuin niissä yksiköissä ja ryhmissä, joissa nämä materiaalit eivät olleet käytössä. Mediamuffinssi-materiaaleja käyttäneissä ryhmissä oli järjestetty erityisesti mediakasvatukseen keskittyviä toimintatuokioita, projekteja ja teemapäiviä selvästi useammin kuin muissa ryhmissä tai yksiköissä. Työmuodoista näissä ryhmissä käytettiin selvästi muita ryhmiä enemmän tarkempaa keskustelua jostain tietyistä mediasisällöistä ja omien mediaesitysten tekemistä. Näitä työtapoja käyttäneet vastaajat arvioivat ne opetuksellisesti selvästi parhaimmiksi tavoiksi antaa mediakasvatusta.

Tärkeimmiksi mediakasvatuksen antamista määrällisesti tai sisällöllisesti rajoittaviksi tekijöiksi vastaajat katsoivat laitteiden ja välineiden puutteen sekä koulutuksen puutteen. Suurin ero Mediamuffinssi-materiaaleja ryhmässään tai yksikössään käyttäneiden vastaajien ja muiden vastaajien välillä oli se, että näitä materiaaleja käyttäneet katsoivat sopivien tehtävien puutteen ja tehtävien huonon ohjeistuksen rajoittavan mediakasvatusta selvästi muita vastaajia vähemmän.

Puolet vastaajista kertoi, että mediakasvatukseen liittyviä teemoja oli käsitelty kahdenkeskisissä keskusteluissa lasten huoltajien kanssa vähintäänkin joskus ja perheiden yhteisiä pelisääntöjä oli ollut käytössä vastaajista reilun kolmanneksen mukaan.